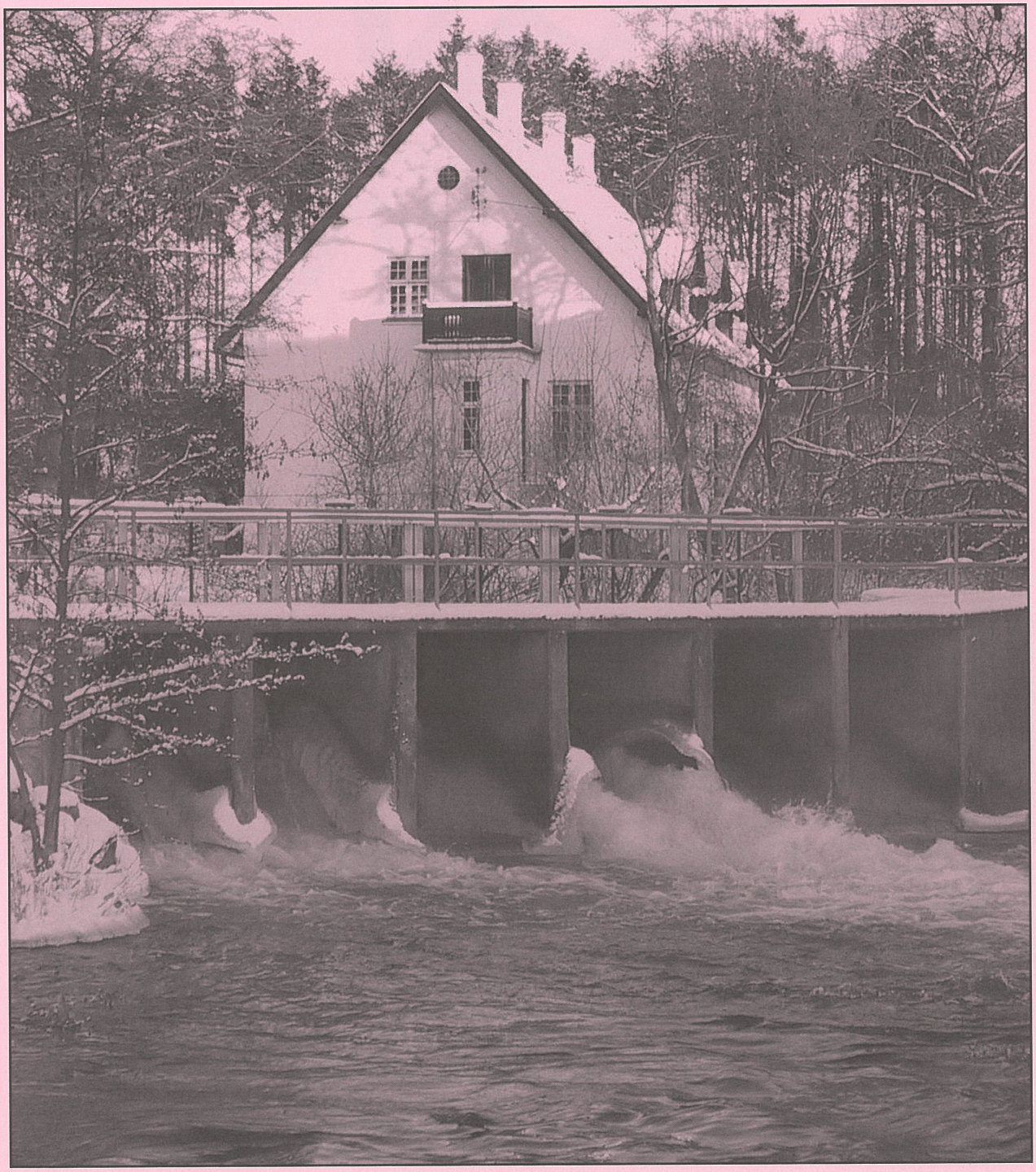
ISSN 0026-8852

MØLLEN

Udgivet af „Dansk Møllerforening".

Protektor: HANS KONGELIGE HØJHED PRINS HENRIK

Nr. 3560	Januar - Februar 2004	120. årgang

Restaurering · Eftersyn · Teknisk bistand

Møllebygger John Jensen ApS

Nykøbing-Slagelsesvej 22 · 4560 Vig

Tlf. 5931 5581 · Fax 5931 5481

UDDANNET I MØLLEBYGGERFIRMA GRUNDLAGT 1882

Vi har arbejdet med følgende møller:
Tipperup Mølle, Hørsholm Mølle, Skenkelsø Mølle, Røde Vejrmølle, Maglehøj Mølle, Ll. Heddinge Mølle, Majbølle Mølle, Ringsted Vindmølle, Rørvig Mølle, Strandvejs Møllen, Slagelse · Hagendrup Mølle · Åstrup Mølle · Stubmøllen i Holbæk · Høve Mølle · Hønsinge Mølle · Lumsås Mølle · Fuglevad Vindmølle · Karlstrup Stubmølle · Frilandsmuseet · Ny Mølle · Viby Mølle · Ramsløse Mølle · Uggerslev Mølle · Øxnebjerg Mølle · Trente Mølle · Kaleko Vandmølle · Vejstrup Vandmølle · Lille Mølle · Den 6. Femmøller · Lundbæk Vandmølle · Snejstrup Mølle · Aulum Mølle · Skjern Vindmølle · Bundsbæk Vandmølle · Jels Vindmølle · Nybøl Mølle · Dybbøl Mølle · Elstrup Mølle · Havnbjerg Mølle · Davinde Vindmølle · Måre Mølle · Fez Marokko · AllingeTopfers Mühle Peine · Nordre Mühle Pelworm · Lindau Mühle · Nübbenfeldt Mühle · Osdorfer Mühle · Reitbrooker Mühle · Kolmar Mühle · Grande Mühle · Valsemøllen, Åkirkeby · Gudhjem Mølle · Kuremøllen · Årsdale Mølle · Kirkemøllen Pedersker · Ulbølle Mølle · Sillerup Mølle · Vindeby Mølle · Kisserup Mølle · Lyngby Mølle · Egeskov Mølle · Kildebrønde Mølle · Højsager Mølle · Skovsgårds Mølle Sj. · Pibe Mølle · Slusegårds Mølle · Maderup Mølle Vibæk Mølle · Gedesby Mølle · Myrager Mølle · Vejle Vindmølle · Stenby Mølle · Vandmøllen i Den gamle By · Ventepose Vandmølle Brobyværk Vandmølle · Lumby Mølle · Vang Vandmølle · Frøslev Stubmølle · Eriksholm Vandmølle · Hjerl Hede · Grubbe Mølle · Esrum Mølle · Hjeritsdal Vandmølle · Fussingø Vandmølle · Rødkilde Vandmølle · Jernløse Mølle · Svanemøllen · Stokmøllen, Østerklit · Søstermøllen Funabashi · Havnø Mølle · Uhre Mølle.

Rødkilde Vandmølle modtog i 1997 Europa Nostra Prisen.

Nye medlemmer

VI SIGER VELKOMMEN TIL:

Renate Stark og Peter Bjørn Madsen,
Ordrup Mølle.

Redaktionen ønsker alle vore læsere, meddelere og samarbejdspartnere et GODT NYTÅR!

Bestyrelsesmøde i Dansk Møllerforening

Dansk Møllerforenings bestyrelse afholdt sit andet møde i 2003 den 8. november i Rødovre, hvor det blev besluttet, at der fremover vil blive bragt et beslutningsreferat fra disse møder i »Møllen«, hvilket hermed følger:

Referat fra bestyrelsesmødet den 8. nov. 2003
hos Lilly og Jørgen Hansen i Rødovre.
Referent: Per Gliese. Ordstyrer: Søren Hansen.
Deltagere: Hele bestyrelsen samt suppleant Poul Erik Lyregård.

- *Punkt 1.* Stig Agerbo har fået et indledende tilbud fra et firma ved navn: Microva Data ApS. Firmaet kan overtage opkrævning af kontingent (også via PBS) samt rykning af manglende indbetaling. Der var enighed om at Stig kunne arbejde videre med at få detaljerne på plads, og herefter få et endeligt tilbud på de ydelser vi har behov for, hvorefter der forventes en endelig godkendelse fra bestyrelsen.
- *Punkt 2.* Vedtægtsændringer.
  Forslag fra Lise Andersen gennemgået og diverse ændringer, som bestyrelsen har foretaget, rettes og det endelige resultat godkendes af bestyrelsen og sendes ud i bladet »Møllen« inden generalforsamlingen/årsmødet 2004, hvor det endeligt forventes godkendt/vedtaget.
- *Punkt 3.* Forsikringer på møller.
  På foranledning af Lars Renner Mortensen fra Vindeby Møllelaug, vil Per Gliese kontakte forsikringsmægler Preben S. Jørgensen vedrørende en artikel i »Møllen« om forsikringer på møllerne, herunder brand, stormskade, samt personskade af besøgende og møllelaugsmedlemmer.
- *Punkt 4.* Årsmøde 2004.
  Årsmøde afholdes 11.-13. juni 2004 på Ringsted Vandrerhjem. Mere om dette arrangement i »Møllen«, jan.-feb. 2004.
- *Punkt 5.* Efterårsture 2004.
  Frisland (Westfalicshe Mühlenstrasse i Minden) - Gotland - Holland og Norge er bud på ture.
  Lise Andersen vil gerne være behjælpelig.
- *Punkt 6.* Nr. Tranders Mølle.
  Bestyrelsen anbefaler møllen genopført i Andelslandsbyen »Nyvang« i Holbæk. Ernst Linow og Jørgen Hansen laver anbefaling. *(Anbefalingen sker på opfordring af Andelslandsbyen, der ønsker at bruge en sådan som bilag til fondsansøgninger, red. LA)*
- *Punkt 7.* Tilstedeværelse ved genindvielser m.v.
  Ved indbydelse til genindvielser, runde fødselsdage m.m. vil vi møde op i det omfang, det kan lade sig gøre. Det medlem, der bor geografisk nærmest, spørges altid først. Gave og kørepenge gives efter foreningens fastsatte regler.
- *Punkt 8.* Bygningskulturelt Råd vil positivt overveje optagelse af Dansk Møllerforening som medlem. Vi afventer deres beslutning, når de har drøftet vores anmodning om medlemskab i en bredere kreds. Bygningskulturelt Råd er en paraplyorganisation for en lang række bygningsbevaringsforeninger, bl.a. BYFO og By & Land.
- *Punkt 9.* Foreningen og pressen.
  Vi skal gøre os mere synlige i pressen!
  Inden vi beslutter at henvende os til pressen (en landsavis) for at gøre opmærksom på møllernes mangel på offentlige midler til restaurering, momsfritagelse m.v., skal vi først finde nogle gode begrundelser for, hvorfor det specielt er møllerne frem for andre bevaringsværdige bygninger, der skal prioriteres højt.
- *Punkt 10.* Meddelelser fra redaktionen ved Per Gliese. Vi skal have en bredere kreds til at skrive i »Møllen«. Vi skal (alle medlemmer) især opmuntre og hjælpe de få møllere, vi har tilbage, til at skrive og fortælle om deres håndværk og historie. Redaktionsmedlemmerne vil fremover prøve at holde flere møder og få styr på ensartede programmer/værktøjer som bruges i arbejdet. Alsidigheden og bredden i bladet er udmærket, og skal fortsat være til stede.
- *Punkt 11.* Åbenhed om bestyrelsesarbejdet.
  Der vil fremover blive lavet et beslutningsreferat til offentliggørelse i »Møllen«.

Underskrifter: *Ernst Linow · Søren H. Hansen*
Stig Uphoff Agerbo · Bent Bæk Jensen
Jørgen A. Hansen · Ejnar Andersen
Per Gliese · Poul Erik Lyregaard

Forsidebillede:
Slusen ved Holløse Mølle, januar 2003. *(Foto: Per Gliese)*

Indholdsfortegnelse:

Lidt om Årsmødet 2004	4
Om at »male gnister«	4
»Møllens Brød«	5
Nisserier i Grenå	5
En overset vindmølletype - Odsherreds hatmøller	7
Hat og vinger på Egeskov Mølle	13
Nye bøger	15
Vidste du det?	15
Der var engang en mølle	16
Møllenoter	16
Dødsfald	18

Lidt om Årsmødet 2004 *Af Per Gliese*

Planlægningen af årsmødet den 11.-13. juni 2004 er i gang. Sygdom og juleforberedelser har dog gjort, at vi ikke kan fortælle alle detaljerne her i dette nr. af »Møllen«, men fortsættelse følger i næste nummer.

Vi (d.v.s. *arrangørerne Per Gliese og Jørgen Hansen, red.)* kan dog fortælle, at vi som udgangspunkt havde to turforslag, hvoraf vi har valgt det ene ud. Der er bare lige et par enkelte aftaler, der skal på plads, inden vi er helt sikre, og hvis de skulle glippe, har vi det andet forslag, som så vil træde i kraft.

Under alle omstændigheder vil turen starte fra Ringsted Vandrerhjem, hvor vi skal bo, og så går det sydover med møllebesøg i egnen omkring Fakse og Lille Heddinge.

Det er et af de områder, hvor Dansk Møllerforening ikke tidligere har været ved årsmøderne, så vi håber og tror, at det kan være med til at lokke flere ud af busken og tilmelde sig i år.

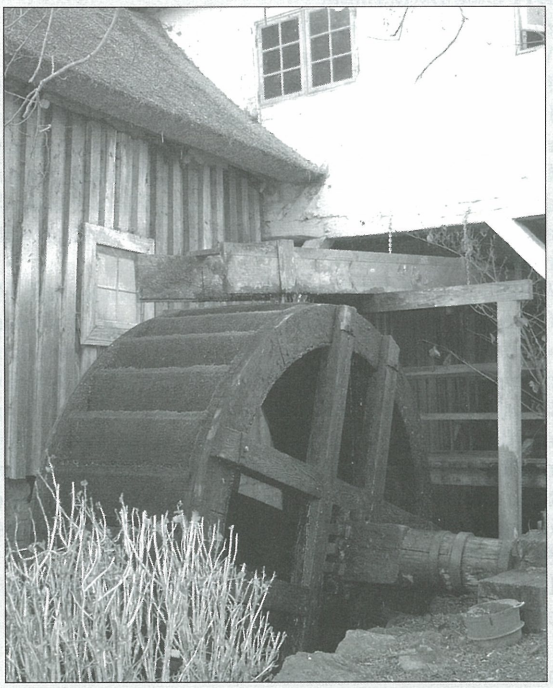
Der vil blive 2-3 møllebesøg bl.a. på Blåbæk møllerne samt et enkelt fotostop og efterfølgende eftermiddagskaffe i lokalområdet, og på hjemturen kan der komme en lille overraskelse, hvis tiden tillader det.

Tidligere års erfaringer har jo vist, at vi ikke skal sætte for mange møllebesøg på programmet, - hellere færre møller og så mere tid disse steder, så det prøver vi på.

Det andet turforslag, der som før nævnt vil træde i kraft hvis det første skulle glippe, er møllebesøg i Mørkøv-Hvalsø området, altså i nordlig retning fra Ringsted.

Men som sagt - udførlig beskrivelse af hele årsmødet kommer i næste nr. af »Møllen«.

Så **HUSK** det, afsæt allerede **NU** datoerne 11.-13. juni 2004.

Blåbæk Vandmølle - det ene af de 2 vandhjul set fra haven.

Om at »male gnister«

I december-nummeret af det hollandske mølleblad »Molenwereld« kunne man læse om en situation, der – hvis ikke en snarrådig frivillig møller havde grebet ind – kunne være blevet katastrofal for møllen »De Leeuw« (Løven) i Zeerijp i Groningen området.

Den 18. november udbrød der brand i et hus med en café i umiddelbar nærhed af den gamle galleriholländer fra 1865. Vinden bar gnister fra branden i retning af møllen. Brandvæsenet var til stede og havde sammen med politiet sørget for afspærring af området, da møllen i høj grad var i fare.

Den frivillige møller Jacques Korf havde besvær med at komme gennem disse afspærringer, og selv om det lykkedes ham at komme gennem vejafspærringen, ja så ville hverken brandvæsen eller de naboer, der havde samlet sig om møllen, lade ham komme ind i møllen, sandsynligvis fordi de mente, at det var for farligt.

Korf blev imidlertid ophidset over, at brandfolkene havde ladet den store hoveddør stå åben. Hvis ilden fik tag i møllen, ville den åbne dør få møllen til at virke som en skorsten. Det lykkedes ham at tiltvinge sig adgang til møllen, hvor han fór op på galleriet og i en fart fik rullet sejlene ud. Hurtigt fik han sat vingerne i gang. Sviklinerne lod han i farten hænge frit.

Alle omkringstående troede at manden var blevet skør. Det var imidlertid langt fra tilfældet. Korf havde blot erindret sig et gammel møllerråd: Hvis en vindmølle trues af gnister, skal man altid sætte vingerne i gang. Vingerne vil så blæse gnisterne bort fra møllen – det kaldes at »male gnister«.

Korf reddede møllen fra brand. Set i bakspejlet, mener Korf, at han burde have bundet i hvert fald de lange svikliner – tovværket var nemlig helt trævlet op bagefter. Det må dog siges at være en bagatel i sammenligning med, hvad der kunne være sket. På møllekroppen var tydelige brandspor på stråtaget, men ilden nåede – takket være Korfs indsats – aldrig at få rigtig fat.

Også de frivillige hollandske mølleres gilde (lav) nævner i deres blad »Gilde brief« fra december 2003 episoden, og her fortælles det, at man på de kurser, der afholdes for frivillige møllere, lærer de kommende møllere, at hvis der udbryder brand i bygninger i møllens nærhed, skal de straks sætte møllen i gang, så vil vingerne afvise alle gnister.

Selv har jeg aldrig hørt om denne metode til forebyggelse af en møllebrand – måske ældre møllere har hørt det før?

LA

»Møllens Brød« *Af Jørgen Hansen*

I 1796 byggedes i Helsingør en stubmølle, der fik navnet »Ottos Minde Mølle«. Den blev siden udskiftet med en hollandsk mølle, og er siden den tid blevet kaldt Hollandske Mølle. Sandsynligvis var det den første af Helsingørs engang 7 vindmøller, der blev bygget om til hollandsk mølle.

Den hollandske mølle var en galleriholländer med 39 alens selvsvikkende og selvkrøjet vindfang. Skønt den siden blev ombygget som dampmølle, bevarede den sit navn »Hollandske Mølle«. I forbindelse med møllen var indrettet et bageri. Bageriet fortsatte sin virksomhed, også efter at vindmøllen blev revet ned i 1968.

Ved meddelelsne om, at virksomheden nu helt lukker, har møller Jørgen Hansen nedfældet nogle erindringer om møllen.

»Møllens Brød stopper sin virksomhed i Helsingør den 10. januar 2004«. Således lød den triste meddelelse i regionalradioen. Det betyder, at over 200 års virke ophører, og at 30 ansatte mister deres job.

Ejerne af Hollandske Mølle, som virksomheden kaldtes, indtil vindmøllen blev revet ned i 1968, gjorde sig store anstrengelser for at bevare vindmøllen. Det var imidlertid en økonomisk byrde at bevare møllen, som ikke længere var i drift, og myndighederne i Helsingør havde ingen interesse i en bevaring. Kommunens manglende interesse kan undre én, for af Helsingørs engang 7 møller var Hollandske Mølle den sidste.

Møller Verner Overgård Nielsen arbejdede på møllen i en årrække. Direktør S. Kallenbach husker stadig Verner. »Vi kaldte ham for Prik«, fortæller Kallenbach. Mens Verner var ansat, blev der sat nye vinger op. »De skal males«, erklærede Verner, og derved blev det. Arbejdet udførte han selv, »men vi havde nogen betænkeligheder ved at se Verner kravle rundt så højt oppe«, slutter Kallenbach.

Nu kom Nationalmuseets mølleudvalg ind i billedet, men de havde ingen interesse i møllen, hvorfor man tilbød Frilandsmuseet at overtage møllen sammen med en pose penge i tilgift. 50.000 kr. ville man lade følge møllen – og det var ikke småpenge i 1968. De, der havde med sagen at gøre, har åbenbart ikke manglet kapital.

Enden på det hele blev dog, at møllen blev revet ned. Vingerne blev solgt til Stenløse Mølle, men inden de blev opsat igen, var Stenløse Mølle brændt!

Omtrent på denne tid var der røster fremme om at genrejse Lille Mølle på Christianshavn. Heller ikke denne plan blev til noget. Siden er Røde Vejrmølle, Skamstrup Mølle, Bavnehøj mølle i Grenå m.fl. brændt, så der har været muligheder nok for genanvendelse, for engang imellem vil en gammel mølle bukke under for ulykker.

Jeg vil slutte med et ønske om, at hvis der nogensinde forekommer et så generøst tilbud, som det fra Hollandske Mølle, at der så vil være fremsynede folk, der vil tage sig af det.

Ejer og salgskuske med deres familier til parade foran Hollandske Mølle i 1920.

Nisserier i Grenå *Af Lise Andersen*

Den 10. november var der indkaldt til pressemøde i Grenå i anledning af, at licitationsmaterialet til genopførelse af den nedbrændte mølle på Bavnehøj var udsendt.

På mødet fortalte arkitekten Poul Erik Clausen, at det havde været et omfattende puslespil. »Vi har ikke kunnet finde brugbart tegningsmateriale, men har måttet stykke tegningerne sammen primært ved hjælp af billeder. Så vi har talt op, mere end vi har tegnet«, sagde Poul Erik Clausen til Amtsavisen Randers.

Møllen skal nemlig primært stykkes sammen af gamle dele, som findes rundt omkring i landet. Der vil også komme til at indgå helt nyfældet træ i konstruktionen af møllekrop, møllehat og vinger.

Ikke alle dele af arbejdet var med i udbudsmaterialet, da det på forhånd er bestemt at smedemester Niels Juul, Malling, skal stå for smedearbejdet og møllebygger Jens Jørgensen, Fakse, for møllebyggerarbejdet. Projektleder Bertil Larsen har i øvrigt også udtalt til samme avis (6. nov. 2003), at Jens Jørgensen er landets

eneste møllebygger – det må da være en misforståelse fra journalistens side, eller ...? Bertil Larsen har i pressen angrebet møllebygger John Jensen så ofte, at han i hvert fald ikke kan være uvidende om dennes eksistens.

Ved pressemødet udtalte projektleder Bertil Larsen: »Jeg har jo hørt kritik i krogene af, at der jo blot bliver tale om en rekonstruktion. Men det passer ikke, for hele atmosfæren fra gamle dage vil flytte med ind«. Selv om Bertil Larsen ikke angav, fra hvilke kroge kritikken kommer, så er det ingen hemmelighed at f.eks. museumsfolk med museumsinspektør Britta Mosdal, Djurslands Museum, i spidsen har påpeget, at den nye mølle er og bliver en rekonstruktion, og at det ikke giver Grenå Bavnhøj Mølle tilbage. En atmosfære af gamle dage er jo ikke nødvendigvis ensbetydende med historisk autensitet.

Der kan være mange argumenter både for og imod at lave en rekonstruktion, men hvad enten man er for eller imod, så kan det dog ikke rokke ved det faktum, at en mølle samlet af stumper fra mange forskellige tider og steder er en rekonstruktion eller en kopi om man vil – det kan aldrig blive den historiske Bavnehøj Mølle, og en genopførelse er således heller ikke en museumsopgave, idet museernes opgaver udover forskning er at dokumentere, indsamle, bevare og formidle viden om de genstande, der har en særlig bevaringsværdi, og det er der overhovedet ikke tale om her.

Julius overvejer meget kraftigt at blive Museumsnisse i stedet for Møllenisse. FOTO: G. JUUL

Julenissen er faldet godt til på museet

Af Holger Frausing

GRENAA: Børnene i Grenaa får brug for overtalelsesevner ud over de sædvanlige, hvis det skal lykkes at lokke julenissen Julius til at flytte fra Djurslands Museum og ind i

næste år.

Men ifølge en pressemeddelelse fra Julius tyder noget på, at det kan blive mere end problematisk.

- Jeg har nu boet på museet et år mere, og jeg tror mere

Den forhenværende møllenisse Julius tog det for nisser usædvanlige skridt at sende en pressemeddelelse til Amtsavisen Randers.

Alligevel forsøgte borgmester Gert Schou, Grenå, på det omtalte pressemøde endnu engang at række hånden ud efter museet. Han gjorde det så behændigt, at han helt undgik at nævne museet, men udtalte, at han gerne ville have alle byens børns hjælp til at invitere møllenissen tilbage til møllen igen inden næste jul. Mens den gamle mølle stod, havde Djurslands Museum en udstilling i møllen, og var også engageret i møllens julearrangementer – bl.a. var det museet, der tog sig af møllenissen, der hvert år blev vækket i adventstiden. Siden branden har møllenissen været indkvarteret på museets magasin det meste af året, men har i december deltaget i museets julearrangementer, så borgmesterens udtalelse kan kun forstås som en kamufleret opfordring til genoptagelse af samarbejdet mellem museet og møllelavet.

Et par dage efter modtog Amtsavisen Randers en pressemeddelelse fra møllenissen Julius, der udtalte: »Jeg har nu boet på museet et år mere, og jeg tror mere og mere på, at jeg bliver her i Den gamle Købmandsgård. Det ser jo ikke ud til, at der kommer en mølle på bakken foreløbig, og hvis der gør, er det jo ikke sikkert, jeg kommer til at bo så hyggeligt som nu. Når man er så gammel, som jeg er, og har rundet 150 år, er det rart, at jeg kan luske mig ind på det, de kalder magasinet og se nogle ting fra, da jeg var barn«. (Amtsavisen Randers 13.11.2003).

En klarere melding om at museet ikke ønsker at involvere sig i projektet, kan vist ikke gives – selv om det altså blev den 150 år gamle nisse, der kom til at formidle budskabet.

Personligt er jeg enig med Britta Mosdal i, at en opførelse af en helt ny »gammel« mølle i Grenå ikke er en opgave, som museet med sine begrænsede ressourcer skal involvere sig i. Som museumsfolk ved vi, at af og til går uerstattelige værdier uigenkaldeligt tabt. Vi kan så lave kopier i formidlingsøjemed – men selv de kopierede guldhorn har jo ikke den bevaringsværdi, som de horn havde, der blev smeltet om – de er for altid tabt, og det må vi acceptere, hvor svært det end er.

Det hindrer dog ikke, at jeg personligt finder det helt fint, at man vil bygge en kopimølle som et formidlingssted, hvor børn kan lære noget om, hvordan det korn, der dyrkes på markerne forvandles til mel og gryn, og hvor der kan være plads til udstillinger af forskellig art. Fordelene ved at bruge en kopimølle som arbejdende værksted frem for en historisk mølle er jo, at man i en kopimølle ikke behøver at tage de mange bevaringshensyn, som er nødvendige i de historiske møller, hvor bevaringshensyn altid må gå forud for formidlingshensyn.

Men hvorfor kalder man så ikke bare en spade for en spade og en kopi for en kopi??

Opførelsen af den nye Bavnhøj Mølle forventes at komme til at koste 9,8 millioner kroner inkl. moms. Af de 9,8 mio. dækker forsikringen de 9,3 mio. De sidste 500.000 kr. er til isolering af bygningen samt installation af fjernvarme, som naturligvis ikke dækkes af forsikringen, da disse goder ikke fandtes i den brændte mølle. Momsen, der udgør 2,4 mio. kan kommunen imidlertid »løfte af«, og økonomiudvalget skal så tage stilling til, hvordan beløbet skal anvendes, ligesom man skal have fundet en løsning på udgifterne til den fremtidige drift af møllen, der både skal være arbejdende mølle og udstillingssted.

I lyset af den byrde momsen udgør for de private møllelaug og museerne, der forsøger at restaurere historiske møller, kan det for en udenforstående virke uforståeligt, at en kommune kan tjene 2,4 mio. kr. på rekonstruktion af en brændt mølle, idet forsikringsselskabet tilsyneladende forventes at betale det fulde beløb.

Den nye mølle indvies ifølge Bertil Larsen den 10. november 2004.

En overset vindmølletype - Odsherreds hatmøller

Af Lise Andersen

For ca. 4 år siden blev jeg bedt om at skrive et afsnit til en stor flot bog om Rørvig. Det var afsnittet om Rørvig Mølle, som man ville have mig til at skrive. Jeg kendte ikke møllen, havde aldrig sat mine ben i Rørvig, men det faktum, at møllen var bygget i 1842 – og altså samme år som Havnø Mølle, hvoraf min interesse for møller er runden, pirrede min nysgerrighed. Det kunne være spændende for mig at kunne sammenligne omstændighederne ved de to samtidige møllers opførelse.

Altså sagde jeg »ja tak«, og for i det mindste at have et billede på nethinden af den mølle, der nu en tid skulle være genstand for min forskning, fik jeg en god ven og »legekammerat«, møllebygger John Jensen, til at køre mig til Rørvig, hvor vi sammen gennemgik møllen i alle detaljer.

Jeg var ikke den første, der havde haft det forsæt at skrive om Rørvig Mølle, så selvfølgelig satte jeg mig til at læse den litteratur om møllens historie, som allerede var tilgængelig. Her blev beskrevet den samme gamle historie, som kendes fra så utrolig mange lokaliteter og som kan koges ned til: En gammel stubmølle afløses i 1800-tallet af en ny hollandsk mølle.

De beskrivelser, der eksisterede i forvejen, er lavet af særdeles habile lokalhistorikere, der kan deres metier; men det forekom mig, at noget alligevel ikke helt stemte. Brandtaksationerne var lagt til grund for en beskrivelse af den hollandske mølle, som den tog sig ud lige efter opførelsen, og her stod bl.a., at der i bunden af møllen var et gravet hul, hvori der lå 9 spande grus. Disse 9 spande grus forvirrede mig i den grad, at jeg simpelthen *måtte* have fat i den omtalte brandtaksation og med egne øjne læse optegnelsen – for hvad i alverden skulle gruset i et hul i gulvet gøre godt for? Det viste sig da, at det, der lå i hullet i gulvet var en skallesten på 9 spand (1 spand = 1/4 alen)! Selv garvede lokalhistorikere kan komme til kort, når de står over for beskrivelser af genstande, hvis funktion de ikke kender. Ikke alle branddirektører var lige gode til skønskrift, og hvis man så ikke på forhånd kender lidt mølle-terminologi, ja så kan en skallesten på 141 cm altså godt blive til 9 spande grus.

Denne oplevelse gjorde, at jeg besluttede at lægge alt det væk, som var skrevet i forvejen, og starte helt forfra med de samtidige kilder, som jeg kunne finde i lands- og rigsarkivet og så kombinere det med de iagttagelser på stedet, som jeg havde gjort sammen med John Jensen.

Det skulle hurtigt vise sig at være en god taktik, for herved opdagede jeg, at historien om stubmøllen, der blev erstattet af en hollandsk mølle, heller ikke var helt så enkel, som den tog sig ud i tidligere artikler.

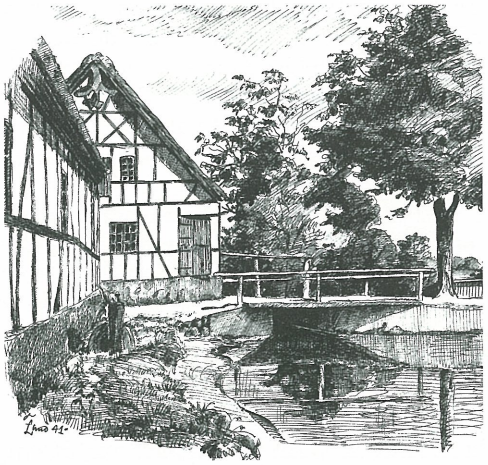
I en indberetning om Odsherreds møller fra 1761 kunne man læse, at der ikke var én men hele tre møller i Rørvig. På daværende tidspunkt var der ingen hollandske møller nævnt i landsdelen, men Rørvigs tre møller var nævnt som *»lermøller«*, og sidst i optegnelsen var anført, at en del af herredets andre vindmøller ligesom Rørvigs møller var små lermøller.

Men hvad var så en lermølle for en størrelse? I 1761 fandtes ingen brandforsikring på landet, så her var ingen hjælp at hente, men jeg forestillede mig, at måske bare en enkelt af disse møller var blevet stående så længe, at den i begyndelsen af 1800-tallet var kommet med i en brandtaksation. Altså kastede jeg mig igen over brandtaksationsprotokollen, og ganske rigtig - her fandtes detaljerede beskrivelser af bl.a. de tre såkaldte »lermøller« i Rørvig. Det krævede imidlertid møllebyggerens hjælp at tolke oplysningerne i protokollerne, for her slog heller ikke mit kendskab til mølle-terminologien til.

Rørvigs lermøller eller hatmøller

Når man i 1700-tallet kom kørende ad landevejen fra Nykøbing til Rørvig, nåede man lige før den vejgaffel, hvor vejen fra Rørvig kirke mod Rørvig stødte til landevejen, to næsten ens vindmøller placeret på hver sin side af vejen. Fortsatte man ind i Rørvig, ville man i byens sydlige udkant (hvor den nuværende mølle står) finde en tilsvarende men lidt større mølle.

Disse tre møller var af en helt speciel beskaffenhed. Bunden af møllehuset var opklinet af ler, på samme måde som huse i al almindelighed i Rørvig. Blåleret blev gravet op i strandkanten; så blev det æltet godt igennem ved at lade heste traske rundt i det, mens det

Frode Lund: Fynske Vandmøller

Sådan skrev Fyns Tidende i 1977: *"En af de skønneste bøger om Fyn og tillige en bog af stor historisk værdi. Frode Lund har systematisk arbejdet på at skildre vandmøllerne siden 1936, og samtlige 325 er kommet med. Alt er holdt i en let hånd, der yder fuld ret til den idyl, der har været ved vandmøllerne. Der fortæller noget om, at det er en mild fynbo, der af interesse og kærlighed til sine omgivelser har cyklet 10.000 kilometer for at få skabt disse billeder, så eftertiden kan nyde stederne. Der er nemlig mange af stederne, der ikke findes mere."* At endnu flere af de gamle vandmøller er forsvundet, så der i dag kun er ganske få tilbage, gør det så meget mere begrundet at genoptrykke bogen.
Ny udgave 385 kr. indbundet. Bestil hos boghandler eller

Skib Forlag
5771 Stenstrup · Tlf. 62 26 33 58 · www.skibforlag.dk

Rørvigs tre lermøller er indtegnet på Videnskabernes Selskabs kort fra 1767.

blev overhældt med vand og tilsat halm, så massen fik konsistens som en sej dej. Det æltede ler blev skåret i blokke og transporteret til byggestedet.

Møllehuset var let konisk. Ved foden var den største af møllerne 4,4 m i diameter, mens de to andre var godt 3 m. Over den klinede mur bestod bygningens ottekantede konstruktion af fyrretømmer beklædt med bræddер. Samme beklædning havde hatten, hvorpå de godt 11 m lange vinger sad (målet angiver længde fra vingespids til vingespids). Vingerne var også af fyrretræ og til almindelige kludesejl. I en beskrivelse fra 1832 fortælles, at vingerne var med »dobbelt vindfang«. Det betyder, at hvor mere moderne møller har smalle vindbrædder af træ på den ene side af vingearmen og sejl på den anden, så havde Rørvigs lermøller sejl, der spændtes ud over et hækværk, der var placeret med vingearmen i midten. På hattens bagside var »vejrsvøben« placeret. Det var et stykke fyrretømmer, der gik fra hat til jord, og som blev brugt til at skubbe møllehatten rundt med, når vingerne skulle drejes op i vinden. På den almindelige hollandske mølle er svansen afstivet med såkaldte »krøjestivere«, der er forbundet med de vandrette »krøjebjælker«, der som to hattenåle stikker ud af møllehatten. På de små lermøller var det ikke nødvendigt med en så kompliceret konstruktion.

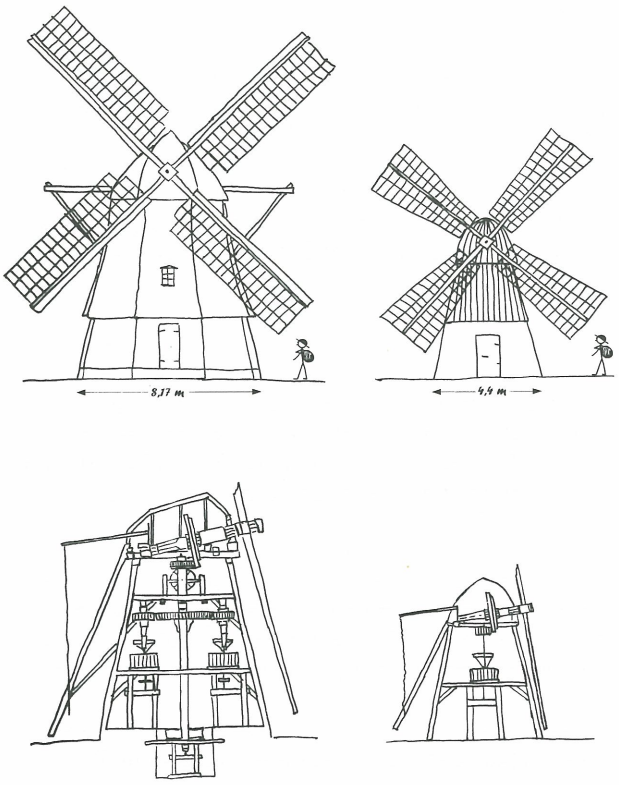
Karakteristisk for disse små møller var, at vingerne drejede modsat andre vindmøller. Det betyder, at man til trods for det manglende stjernehjul kunne bruge almindelige højrestrålede møllesten.

I møllens nederste etage med de lerklinede vægge stod broværket – en konstruktion af egetræ, der støttede den kværn, der lå på etagen ovenover. Gennem gulvet var en »melrende« eller tud, hvor malegodset fra kværnen passerede ned i en sæk eller en kasse. En stige førte op til kværnloftet, hvis øverste del udgjordes af hatterummet. I hatterummet lå vingeakselen af egetræ, hvorpå det store hattehjul (også kaldet kokkehjul) var fastkilet. Uden om hattehjulet sad persen (bremsen) af elletræ. Hattehjulets kamme greb ind i et drev, hvis øverste og nederste skive var af egetræ, mens stokkene var af bøg. Dette drev var placeret på en lodret aksel af jern, der endte i en gaffel fastgjort i kværnens øverste møllesten, »løberen«.

Lermøllernes kværne var relativt små, hhv. 110, 118 og 126 cm i diameter, og malekapaciteten begrænset. Der var ingen sigter i møllerne, så når der skulle bruges sigtemel til højtiderne, har man måttet håndsigte. Lermøllerne havde det til fælles med de store hollandske møller, at kun hatten skulle drejes for at få dem op i vind, men til forskel fra de »rigtige« hollændere havde de intet stjernehjul, men havde direkte træk som en stubmølle, og deres kapacitet har altså heller ikke været meget større end en stubmølles. For nu at kalde denne mellemting mellem en stubmølle og en hollandsk mølle noget, der er mere mølleteknisk betegnende end »lermøller«, har jeg valgt at kalde dem »hatmøller«.

Disse små hatmøllers byggeår kendes ikke, og som mølletype er de meget dårligt belyst – for nu ikke at sige, at man ikke finder et ord om dem i dansk mølle-litteratur! De kan imidlertid have været meget gamle, og måske er én af dem identisk med den vindmølle tilhørende Oluf Christensen Møller, der nævnes i Rørvig i den store matrikel fra 1688?

Umiddelbart ville man nok forvente, at der i 1600-tallet må være tale om en stubmølle, men nu har det altså i dette studie vist sig, at man ikke altid skal forlade sig på, hvad der »kan forventes«. I 1664 og 1688 nævnes kun den samme vejrmølle i Rørvig, og der nævnes ikke noget om, hvordan den så ud; men allerede en snes år efter - i 1717 - ved vi fra et skatte-

Rørvigs nuværende mølle (til venstre) og lermøllen, der var dens forgænger (til højre).
Tændstikmanden fortæller lidt om størrelsesforholdene. Den hollandske mølle er tegnet på baggrund af den originale konstruktionstegning, mens lermøllen er tegnet på baggrund af oplysninger fra brandtaksationerne. Hattens facon og bræddebeklædningens retning er ukendt.

De 8 kendte lermøller var spredt ud over Odsherred.

mandtal i forbindelse med udskrivelse af ekstraskatter, at der var tre møller i Rørvig, og at de alle var lermøller.

Den ene var en selvejermølle, der ejedes af Christian Hendrichsen, der sammen med sin kone var indsiddere (boede til leje). Møllen, der omtaltes som »en liden ler vejrmølle«, kan være identisk med den i 1664 og 1688 nævnte selvejermølle.

Derudover var der så i 1717 to andre små lermøller i Rørvig. De blev begge drevet af fæstebønder, nemlig Morten Pedersen, der havde fæstet en af rytterdistriktets gårde, og Anders Bryde, der var fæstebonde under Dragsholm. Disse møller må være identiske med de to møller ved landevejen, og er altså helt sikkert opført mellem 1688 og 1717 – og altså på et tidspunkt, hvor man slet ikke forventer at finde noget, der bare ligner hollandske møller uden for København!

I denne periode blev bygget flere af disse lermøller rundt omkring i Odsherred. I Engelstrup i Grevinge sogn omtales en sådan »lermølle«, der dog væltede omkuld i en julestorm allerede i 1721.

I skattemandtallet for Dragsholm Amt fortælles den gribende historie om den gifte men barnløse Ole Nielsen i Kelstrup, der havde »opbygt sig en ringe og dårlig lermølle, som nu er gammel og forfalden. Han er en gammel og afdanket soldat, som har tjent ved krigen over 30 år og er nu hen ved 80 år gammel«.

Man kunne godt få den tanke, at en lermølle var en overkommelig investering, for at finde vej ud af fattigdom og elendighed for 1600-tallets husmænd og »afdankede soldater«, der havde gjort tjeneste i svenskekrigene. I hvert fald nævnes det, at såvel lermøllen i Overby, som den i Yderby blev drevet af vanføre mænd, nemlig Peder Hansen og Ole Andreasen.

Husmand Jens Pedersen i Vig havde også »opbygget til sit livets ophold« en lermølle og en lille skvatmølle »at stampe noget vadmel på, når han dertil har vand, som er sjældent«. En »skvatmølle« betegner her en meget lille vandmølle med vertikal hjul.

Rørvigs tre lermøller eller hatmøller nævnes i 1761 som »meget slette«, og i 1832 omtales de i en topografisk beskrivelse som værende »at anse som antiqviteter«.

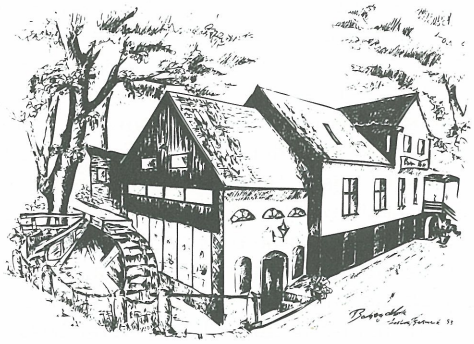
Den slette tilstand hindrede dog ikke deres funktion også efter den tid, og de blev flere gange forbedret.

Kender vi ikke starten på Rørvigs lermøllers historie, så kender vi dog deres endeligt. Lermøllen syd for byen blev i 1842 erstattet af en rigtig hollandsk mølle. Den nedtagne lermølle blev solgt og genopstillet på Hesselø, hvor den blev brandforsikret i 1845. Den nordligste af de to tilbageværende møller ved landevejen købte mølleren på den hollandske mølle den 1. januar 1845 til nedbrydning (for at skaffe sig af med en konkurrent). Sandsynligvis er også dele af denne mølle brugt ved opførelsen af møllen på Hesselø.

Den sidste af landevejens møller nævnes i 1850 at stå uden sejl og med ødelagt beklædning. Fem år senere er der indlagt helt nye møllesten. Den 13. september 1870 opsagde ejeren forsikringen på møllen, som da må have været helt ude af brug.

Ejendomsforholdet til vindmøllerne på krongodset i Odsherred var i 1800-tallet for de flestes vedkommende sådan, at grunden, som møllen stod på, var kongens, mens møllebygningen ejedes af mølleren. Dette gjorde sig også gældende for de tre små lermøller i Rørvig.

Af jordebogen over det odsherredske krongods fra 1842 fremgår, at der var tre mølleplader i Rørvig. Den ene var fæstet af Peder Madsen, den anden af Rasmus

Borbjerg Mølle Kro

– mellem Hjerl Hede og Holstebro

- ★ Restaurant - Bar - Gårdhave
- ★ Selskabslokaler op til 200 personer
- ★ Konferencerum/mødelokaler (AV-udstyr)
- ★ Egen 9-hullers golfbane - Petanque
- ★ Have med udendørs servering
- ★ 23 dobbeltværelser - Gæstehus
- ★ Sauna - Billard - Bordtennis - Dart
- ★ Robåde - Kanoer - Vandcykler
- ★ Mulighed for fiskeri - Legeplads
- ★ **Møllemuseum**
- ★ BOMA (afrikansk pælehus)
- ★ Vandrestier
- ★ Dyrefold med lamaer, heste, geder, æsler og gæs

Borbjerg Møllevej 3 · Borbjerg · 7500 Holstebro
Tlf. 9746 1010 · Fax 9746 1646
Internet: www.borbjergmill.dk · info@borbjergmill.dk

– også det rigtige sted til familie- og firmafester, kurser, møder og weekend-ophold.

Børgesen og den tredje af Jens Hansen og smed Niels Olsen i fællesskab. Niels Olsens engagement i en mølleplads skyldtes, at hans smedje var bygget ved siden af Jens Hansens mølle nord for landevejen (matr. 70, bagved nuv. Møllebakken 42). Alle de fire nævnte var også fæstere af huse, der i forbindelse med udskiftningen var blevet tillagt lidt jord. Peder Madsen og Rasmus Børgesen havde begge arvet deres møller efter deres fædre, og skulle begge senere lade dem gå i arv til deres egne sønner.

Peder Madsen arvede altså sin mølle syd for byen efter faderen, Mads Rasmussen, men der blev aldrig tinglyst nogen egentlig adkomst til den. Dette forhold er måske mere forståeligt, når vi påtænker, at vindmøller fra gammel tid i arvesager var regnet som løsøre og ikke som fast ejendom.

Peder Madsen drev selv møllen, til han var højt oppe i alderen – de seneste år med sønnen Niels som møllersvend. I maj 1842 solgte Peder Madsen så endelig møllen til sønnen for 100 rdl. Det var kun 1/4 af forsikringssummen, men Niels Pedersen var enebarn, så der var ingen søskende, der kunne gøre indsigelse mod handelen.

Niels Pedersen var en ung mand med mange planer og et stort initiativ, og han agtede faktisk slet ikke at drive den gamle lermølle videre. Han ønskede en ny og moderne hollandsk vindmølle. Det blev altså ham, der byggede lermøllens afløser – den nuværende Rørvig Mølle.

Hatmøllen som en tidlig form af hollænderen

Den første hollandske mølle i Danmark blev bygget i København for Chr. IV i året 1619. At denne mølle var noget særligt fremgår bl.a. af, at kongen forlangte, at den frisiske møllebygger, der byggede den, skulle tilbagekøbe møllen, hvis den ikke levede op til det, kongen var stillet i udsigt (nemlig en kapacitet, der langt overgik en stubmølles). Møllebyggeren skulle også finde en møller, der forstod at bruge en sådan mølle. Mølleren blev hentet i Groningen i Holland.

At møllen må have levet op til Chr. IV's forventninger fremgår af, at han allerede året efter bestiller en magen til! I Københavnsområdet dukker flere »hollændere« op i årene frem mod 1700.

I den danske møllelitteratur møder man f.eks. hos Ole Mortensøn og Anders Jespersen den påstand, at den hollandske mølle i slutningen af 1700-årene og begyndelsen af 1800-årene spredte sig som ringe i vandet ud fra det sydvestlige hjørne af landet, og altså nåede kongerigets yderste afkroge sidst. Denne påstand har jeg selv imødegået i artiklen »Da hollænderen kom til Himmerland«; der er nemlig intet der tyder på, at f.eks. nordjyder opdagede den hollandske mølles fordele senere end sønderjyderne. Det viser sig derimod, at de steder, hvor den hollandske mølle først slår igennem, er de steder, hvor en entreprenant godsejer med forbindelser i hovedstaden eller fyrstedømmerne syd for kongerigets grænse havde stiftet bekendtskab med denne mølletype.

Der er også rundt omkring i landet eksempler på opførelse af hollandske møller, der ligger meget tidligere i 1700-tallet end den gængse teori antager. F.eks. har man i Nordjylland eksempler på hollandske møller opført før 1761.

De steder, hvor man først træffer den hollandske mølle, er logisk nok de steder, hvor de naturmæssige forhold ikke var gunstige for anlæg af vandmøller, og hvor det derfor var ekstra vigtigt at have effektive vindmøller.

Det er givetvis den samme logik, der ligger til grund for at hatmøllerne optræder så tidligt i Odsherred. For at forstå det særlige behov for gode vindmøller i området, er det nødvendigt at se lidt på udbredelsen af henholdsvis vand- og vindmøller i 1600-årenes Odsherred.

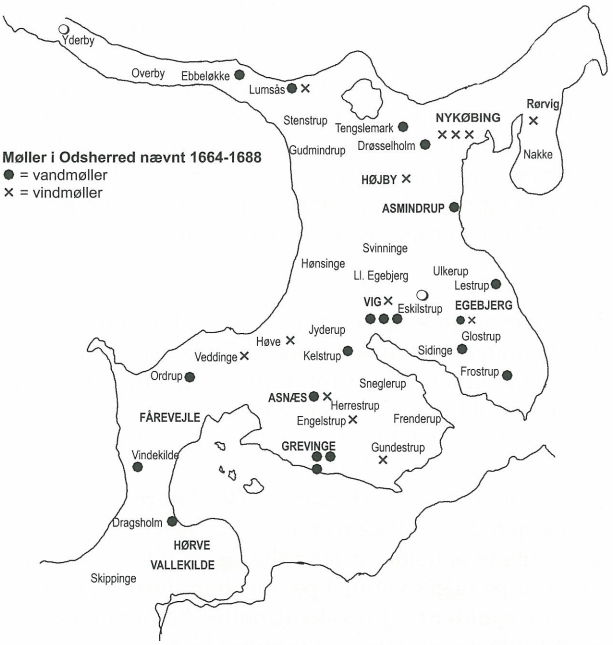
Mølleriet i Odsherred i 1600-årene

Forudsætningerne for udviklingen af enhver egns mølleri er for så vidt naturgivne – uden vand og højdeforskelle ingen vandmøller, og uden vind og åbne vidder ingen vindmøller. Odsherreds geologi er karakteristisk ved de vældige bakkebuer, hvorfra der overalt er meget kort afstand til kysten - et karaktertræk, der var endnu tydeligere inden de store inddæmningsarbejder. Det betyder igen, at her ikke findes vandløb, der når op på nogen væsentlig længde, og vandløbene har derfor også en begrænset vandføring. Man skal derfor ikke forvente, at man i Odsherred vil kunne finde store vandmøller, - det er vandløbene ganske enkelt for ringe til. De historiske kilder om Odsherreds møller bekræfter da også denne antagelse.

I Odsherreds 11 sogne blev i 1688 registreret 8 vandmøller, der allerede før dette tidspunkt regnedes som landgildemøller. De blev alle sat i hartkorn af sølle 2-3 tdr. Der var ikke tale om særlig effektive møller – sammenlagt havde de en kapacitet, der svarede til hvad kun to fynske vandmøller kunne præstere!

Om Vindekilde Mølle, der fik vand fra Vallekilde, fortælles, at den ikke kunne male, uden at der skulle samles vand i 3 dage. I frostvejr kunne den slet intet male.

Dragsmølle, der lå tæt på kysten, led ofte skade, når der ved højvande stod vand op i møllen. Vandet hindrede ikke bare møllens gang, men gjorde også skade på værk og bygning. Asnæs Mølle, Kelstrup Mølle og Nygårds Mølle var græsmøller; d.v.s. at de kun måtte

Fordelingen af vand- og vindmøller i perioden 1664-1688. Vindmøllen i Vig blev allerede i 1664 flyttet til Sejrø, og der skulle gå en del år, før der igen i kom vindmølle i Vig – denne gang en lermølle.

male fra Mortensdag (11. november) til Valborgs dag (1. maj). Resten af året måtte vandet ikke stemmes op. Mølledammen tørrede ud, og kreaturer kunne græsse på de enge, der fremkom herved.

Ud over de 8 landgildemøller nævnes i årene 1688-1690 en snes små møller, som kun betjente en enkelt gård, og som derfor ikke betalte landgilde. Mange af disse fik vand fra smådamme, gadekær og deslige, og kunne ikke male noget videre. De blev nu alle registreret som landgildemøller og sat i hartkorn af 2 skæpper. I alt var der således 28 vandmøller. Det nævnes, at der herudover var en række vandmøllesteder, der på registreringstidspunktet var ude af drift og derfor ikke takseredes.

På trods af det meget store antal vandmøller, var deres samlede kapacitet altså ikke særlig stor.

Vindmøllernes tal var i 1600'årenes slutning 12. I Asnæs sogn var der to – én placeret på Asnæs fælled og én i Høve. Også Grevinge sogn havde to vindmøller. Den ene stod i Gundestrup og blev drevet sammen med den derværende lille vandmølle. Den anden stod i Engelstrup.

I Lumsås og Veddinge (Fårevejle sogn) nævnes i 1664 ejendomsvejrmøller, som sandsynligvis er forsvundet kort tid efter – de nævnes i hvert fald ikke i 1688-matriklen. Det samme kan med sikkerhed siges om den vindmølle, der midt i 1600-årene stod i Vig. Den var nemlig lige blevet flyttet til Sejerø, da matriklen 1664 blev udfærdiget.

Egebjergs vindmølle nævnes i 1664 som gammel og blev kun vurderet til en værdi af 16 daler, hvor mange andre vindmøller vurderedes til langt større summer.

I Højby stod en af de højst vurderede vindmøller (110 rdl.). Den ejedes i 1664 af møller Peder Sørensen i Rørvig. Den har nok ikke i det daglige været drevet af Peder Sørensen, for han var bosiddende i Rørvig, hvor han også ejede en mølle, der var vurderet til 65 rdl. Denne mølle var den eneste, der i 1664 blev nævnt i Rørvig.

I Nykøbing var der i 1688 to vindmøller og en hestemølle. En tredje vindmølle var kort forinden nedbrudt.

Alt i alt giver protokollerne i forbindelse med matriklerne os et indtryk af et område med en masse meget små og ikke særlig effektive vand- og vindmøller. Set i forhold til resten af landet kan vi konstatere, at antallet af møller i det hele taget er meget højt i de enkelte sogne, men at de til gengæld alle er meget små. Grevinge sogn havde f.eks. i alt 8 vand- og vindmøller! Videre kan konstateres, at vindmøllernes antal var relativt stort. Mens der f.eks. på Fyn var 11 vandmøller for hver vindmølle, var der i Odsherred kun godt 2.

I løbet af 1700-tallet bliver vindmøllerne mere og mere dominerende på bekostning af vandmøllerne. Vandmøller nedlægges på stribe, og enkelte erstattes af vindmøller.

Der bygges helt nye vindmøller på steder, hvor der ikke tidligere har været møller f.eks. i Svinninge (Nr. Asmindrup sogn), Overby og Yderby (begge Odden sogn). I Rørvig bygges før 1717 to nye møller udover den allerede eksisterende.

Når vindkraften omkring 1700 vinder så meget terræn i forhold til vandkraften skyldes det givetvis, at vindmøllerne er blevet mere udviklede og et bedre alternativ til de små upålidelige vandmøller, der var henvist til vand fra gadekær og lignende. At det netop er i denne periode, at vi først træffer på lermøllerne, kunne tyde på, at de netop var den forbedring af vindmøllerne, der skulle til, for at få folk i Odsherred til helt at opgive deres ineffektive vandmøller. Hatmøllen havde en række fordele frem for stubmøllen. Den var meget lettere at krøje, blæste ikke så let omkuld, og den var billig i materialer, fordi der ikke skulle bruges så meget træ, og blåleret var gratis til rådighed i strandkanten. Hatmøllen var altså – til trods for det manglende stjernehjul – et stort fremskridt i forhold til stubmøllerne.

Når man har kendt den hollandske mølles drejelige hat, har man givetvis også kendt stjernehjulet. Når man alligevel ikke har taget skridtet fuldt ud og bygget en »ægte« hollandsk mølle, skyldes det nok økonomiske hensyn. Det er nemlig bemærkelsesværdigt, at mens 16- og 1700-tallets hollandske møller blev bygget af kongen og siden godsejere ud over landet, så var hatmøllerne i Odsherred bygget og ejet af mænd af bondestanden.

Grubbe Mølle

PRESENNING FABRIK OG SEJLMAGERI
SKRIFT PÅ PRESENNINGER
EGET SKILTEVÆRKSTED

a.g. poulsens eftf. I/S

GRØNTTORVET 290 · 2500 VALBY
TLF. 3630 0290 · FAX 3630 3010

Vi har 25 års erfaring i sejlmageri og har blandt andet leveret over 60 sejl til følgende møller:
Fuglevad · Grubbe Mølle · Holbæk Stubmølle · Karlstrup Stubmølle · Kolby Kås · Lindau, Tyskland · Lumsås · Maderup · Nr. Jernløse · Peine, Tyskland · Sillerup · Trente Mølle · Vennebjerg Øster Klit Stokmølle · Pibe Stubmølle m. fl.

I 1802 var kun tre vandmøller tilbage, nemlig Ordrup Vandmølle, Nygårds Vandmølle, der kun var græsmølle, og Vindekilde Vandmølle, der havde fået en hestemølle som hjælpemølle.

Drags Møllested eksisterede fortsat, men vandmøllen var tilsyneladende ikke længere i brug, for da Rasmus Fogh fæstede møllen i 1802 omtaltes kun en vind- og hestemølle.

Mølleren i Egebjerg var tilsyneladende den første, der fik en vandmølle skiftet ud med en rigtig hollandsk mølle med drejelig hat og stjernehjul. Den var bygget før 1802 og tækket helt med strå. Den brændte natten mellem 10. og 11. november 1837, og året efter opførtes en helt ny mølle på tomten - nu med det helt nye og mindre brandfarlige tækkemateriale, tagpap. I Asnæs blev stubmøllen i 1803 erstattet af en hollandsk mølle med grubeværk (til grynfremstilling).

Mange hollandske vindmøller blev opført som erstatning for gamle vindmøller, der var brændt. Vindmøller er en bygningsgruppe, der altid har været særlig udsat for brand. De mange drejelige dele gør, at der nemt kan være et leje, der løber varmt og måske antænder træet. Størst brandfare udgjorde dog løbskkørsel - d.v.s. når møllevingerne i stærk storm begyndte at dreje, selv om bremsen var lagt på. Så kunne der opstå en kolossal friktion mellem hattehjul og bremse, som hurtigt kunne udvikle sig til den helt store katastrofe – som i øvrigt ikke blev mindre af, at vindmøller ofte ligger på bakker, hvor adgangen til vand til slukningsarbejdet er besværlig. Således nedbrændte Svinninge stubmølle i 1815, og den skadelidte møller fik da tilladelse til at opføre en hollandsk vindmølle i stedet.

Sådan en møllebrand kom nu ikke altid ubelejligt. Havde en møller ønske om at udskifte en udtjent stubmølle eller lermølle med en moderne hollandsk mølle, var erstatningen fra brandforsikringen jo ikke den værste startkapital.

Da Engelstrup vindmølle brændte i 1828, blev den erstattet af en ny hollandsk mølle bygget af den kendte møllebygger Jørgen Jørgensen fra København. Det var en yderst moderne mølle med de dengang nyopfundne »løse sejl« (det jern, der forbinder møllestenen med akselen - sejlet - var bevægeligt, så stenen lettere kunne holdes i balance). Ejeren af Engelstrup vindmølle, møller Ostenfeldt, blev anklaget for med fortsæt selv at have forårsaget branden, og rygtet har givetvis gået, at det var brandforsikringen, der skulle finansiere den nye, moderne mølle.

Efterhånden blev også de små hatmøller erstattet af hollandske møller – den sidste stod som tidligere nævnt ved landevejen uden for Rørvig indtil i hvert fald 1870.

Nu kan man så stille spørgsmålet: Er hatmøllerne/lermøllerne et særligt odsherredsk fænomen? Ja, det ved vi faktisk ikke, for endnu har ingen søgt efter historisk belæg for deres eksistens uden for Odsherred.

For en del år siden stødte jeg på en beskrivelse af en mølle, der stod ved godset Dalsgård på nordsiden af Mariager Fjord i årene fra 1840 til 1852. Den var fjælleklædt og dens højde angives i brandtaksationerne som 5 alen (3,15 m) til kransen og 5 alen (3,15 m) i diameter. At højden er angivet til kransen må betyde, at den har haft drejelig hat. Vindfanget var 12 alen (7,56 cm). Af inventar nævnes kun en kværn, ingen sigte eller andre maskiner. Denne mølle var altså noget mindre end lermøllerne i Rørvig, og det er svært at forestille sig, at der i en møllekrop på 7,5 m's højde og 3 m's bredde skulle have været plads til et stjernehjul. Så måske var Dalsgårds vejrmølle også en hatmølle?

Hatmøllernes udbredelse i Danmark er altså et af de mange uafklarede spørgsmål om mølleriets teknologiske udvikling i Danmark, men et er sikkert: dokumentationen af Odsherreds lermøller tvinger os til at se lidt mere nuanceret på udviklingen og spredningen af vindmølletyper i Danmark end det har været gængs i den danske møllelitteratur.

Kilder:

Rigsarkivet:
Rtk. 312.1913 Chr. V's matrikel, Møllebogen 1684-1765.
Rtk. 2215.242 Betænkning og efterretninger ang. vand- og vindmøller 1761.
Kop og Karosseriskat 1717 (mikrofilm M 199.89)

Landsarkivet for Sjælland:
Brandtaksationsprotokoller for Ods Herred 1811-38; 1838-45 og 1863-75.
Odsherreds fæsteprotokoller (mikrofilm M14.028)
Rørvig kirkebog

Marie Thomsens erindringer »Farmor fortæller«.
Marie Thomsen, der var datter af møller Niels Pedersen, levede fra 1845 til 1931. Hun nedskrev sine erindringer til børnebørnene i 1919.

Litteratur:

Andersen, Lise:	»Da hollænderen kom til Himmerland« i »Fra Himmerland og Kjær Herred, 2000«
Andersen, Lise:	»Rørvigs Møller« i »Mellem Kattegat og Isefjord«, Rørvig 2001
Ankarfeldt, Bent:	»Det gamle Rørvig«, Nykøbing Sj.1985
–	»Bevar Rørvig« 4. årgang nr. 2, sept. 1983.
Larsen, J. H.:	»Holbeks Amt«, 1832
Mortensøn, Ole & Hans Larsen:	»Møller og Møllefolk – på Langeland«, Rudkøbing, 1982 (1990)

Hat og vinger på Egeskov Mølle

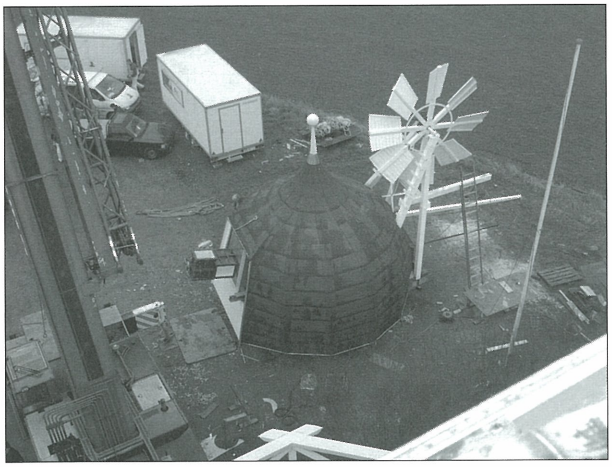
Af Per Gliese

Julegaven til fynboerne i år 2003 kunne være mange ting, men en ny hat og 4 nye vinger på Egeskov mølle, som er næsten nabo til det kendte slot på Midtfyn, kunne være en af gaverne.

Møllen ligger tæt på den lille midtfynske landsby med det mølleklingende navn, Kværndrup, og torsdag den 18. december var dagen, hvor denne begivenhed skulle løbe af stabelen efter den årelange restaurering, og som et punktum for denne sætte kronen på værket, som man siger.

For mit vedkommende startede dagen kl. 4.30 om morgenen, for at være klar til at køre med møllebygger John Jensen fra Q8 tanken på Nørretorv i Ringsteds nordlige ende kl. 5.30, så vi kunne være på pladsen foran møllen i god tid inden den store BMS kran skulle løfte den nye møllehat på plads kl. 9.

Kranen var også kørt i stilling da vi ankom, men under klargøringen sprang der pludselig en hydraulikslange og al olien løb ud på jorden. Nu var gode råd dyre, men allerførst fik man sat en støvsuger i gang med at suge olien op fra jorden, herefter fik man tilkaldt en servicevogn, som fik pillet den gamle slange af og sat en ny på. Og da den nye hydraulikolie var

Egeskov mølles nye hat på ca. 12 tons venter på kranen.

Efter 3 timers forsinkelse gøres hatten nu klar til løft.

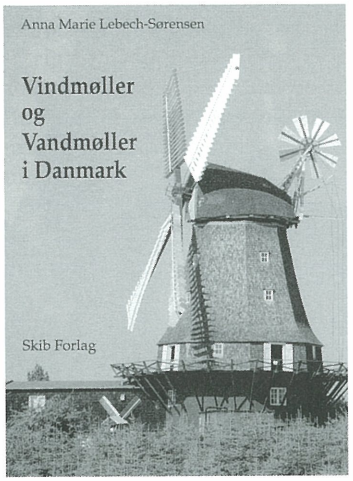
hældt på, var kranen langt om længe klar til at løfte, - forsinkelsen var nu også oppe på omtrent 3 timer.

De sidste justeringer af tilrigningen på hatten blev gjort og løftningen begyndte. 3 forsøg skulle der til, så var leddene på kæderne tilpasset, så der kunne løftes. Det var begyndt at blæse lidt op, men vi var stadig under grænsen for, hvad der er tilladt, så i løbet af 8-10 minutter sad den 12 tons tunge hat på plads på sin »nye krop«. Den nye hat er fremstillet af møllebygger John Jensen samt den lokale tømrermester C. Sonne, efter arkitekt Jørgen Ganshorns anvisninger. Vind-

Anna Marie Lebech-Sørensen

Vindmøller og vandmøller i Danmark

Bogens 45 afsnit omhandler nogle af de mest interessante møller samt omtaler de møller, der ligger i nærheden eller er beslægtede. Møllerne er valgt udfra tekniske, historiske - herunder personalhistoriske – samt bygnings- og landskabsmæssige kriterier. Møllerne - og deres landskab – er grundigt beskrevet, således at et besøg på stedet vil være en rejse værd. Møllerne beskrives og illustreres med farvefotos, vandmøller med overfalds- brystfalds- underfaldshjul - eller stubmøller, hollandske møller o.s.v. og de forskellige former for udnyttelse af energien til kornmølle, hammermølle, papirmølle eller valkemølle.
Forord ved HKH Prins Henrik.
Bogen er på 240 sider illustreret med mange farvefotos og indbundet.
Den koster 298 kr hos boghandleren eller direkte fra
Skib Forlag, 5771 Stenstrup
Tlf. 62 26 33 58 · www.skibforlag.dk

Der var engang en mølle...

Forsvundne danske møller redigeret af Lise Andersen

Denne gang har vi modtaget en historie om en af de forsvundne danske møller fra Ole Christensen i Lyngså ved Sæby. Ole Christensen fortæller, at han er gammel Præstbro-dreng, og at han i dag arbejder med lokalhistorien i Albæk sogn, som Præstbro tilhører.

Præstbro Mølle i Vendsyssel

Præstbro mølle lå i Albæk sogn på matr.nr 4t. Det fortælles at den i sin tid har stået i Skagen.

Den blev opført i Præstbro i 1897-98 af en forhenværende møllersvend Jens Jensen (født 1855) fra »Holbæk mølle« ved Mølholt, ligeledes i Albæk sogn.

Ved opførelsestidspunktet var gårdejer Lars Jensen »Præstbrogaard« ejer af møllen. Han solgte så i året 1899 vindmøllen med stående og løbende værker, som det heder, til ovennævnte møllersvend Jens Jensen, der året efter opførte sin møllerbolig tæt derved. Jens Jensens hustru Kirsten Marie Elisabeth døde i 1902, kun 41 år gammel, og det har måske været årsag til at Jens Jensen ikke kunne eller ville drive møllen videre men flyttede bort fra Præstbro.

I 1902 solgte Jens Jensen møllen med bolig til en Thomas Jensen, der havde den indtil 1906, hvor Anthon Chr. Andersen købte den. Han solgte den i 1909 til møllebygger Mikkel Chr. Thomsen, som ejede den i en længere årrække frem til sin død i 1934. Nu blev det så hans søn Jens Thomsen, som drev møllen videre op til 1958. Men inden sønnen tog over, havde møllen stået stille nogle år forinden. Derefter blev den solgt til en murer Hermann Falden, som lod den stå ubrugt hen og i mindre forfald.

Præstbro mølle i Vendsyssel ca. 1950. Mølle blev opført i 1897-98, gik ud af brug i 1858 og blev nedrevet i 1979. Møllen var en af Vendsyssels murmøller. I dag er kun Sindal Mølle tilbage.

I 1964 blev Præstbro mølle atter solgt. Det var kroejer Otto Borup, Præstbro Kro, der overtog den. Han gav den en flot restaurering i form af nye vinger og hat, samt en gang maling, men ryddede kværne og andet maskineri ud.

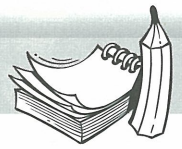
I 1975 blev møllen overtaget af sin sidste ejer, gartner Charles Nielsen fra Ilbro. Herefter gik Præstbro mølle atter i forfald. Og efter flere tænkelige redningsforsøg blev møllen nedrevet i 1979. Præstbro mølle var opført i grundmur (teglsten) op til hatten i rund solid konstruktion, og hvidkalket. Den havde krøjning med svans; vingefanget var 28 alen og der var adgangsdøre i nord og syd.

I det lille hus ved siden af møllen var der installeret en motor som hjælpekraft i vindstille vejr. Motorhuset var opført i 1920'erne.

Skulle der være læsere her i bladet som er slægtninge af møllesvenden Jens Jensen, som opførte møllen i Præstbro i 1897-98, vil forfatteren meget gerne høre fra dem.

(Skriv til: Ole Christensen, Østkystvejen 109, Lyngså, 9300 Sæby).

Møllenoter

Redigeret af Per Gliese

Tæt på penge nok til møllevingerne

Sidste år fik Aarup mølle hat på, og hvis alt går vel får den også snart vinger på.

Formanden for fonden til bevarelse af Aarup mølle, Peder Andersen, siger til Fyns Stifttidende, at man er tæt på de 200.000 kr. som er kravet for, at man sætter byggeriet af vingerne i gang.

De 150.000 kr. er i hus på nuværende tidspunkt og med tilsagn om 100.000 kr. fra en fond, som ønsker at være anonym, så er vi oppe på de 250.000 kr., som skulle være nok til at færdiggøre renoveringen af den gamle mølle i Aarup.

Det er Skallebølle Tømrer- & Snedkerforretning, der skal lave møllevingerne, og da de har specialiseret sig i møllebyggeri, skulle dette jo være i gode hænder.

»De sidste økonomiske detaljer forventes at være på plads i starten af december og så er vi klar til at gå i gang«, siger Peder Andersen, »og vi håber at vingerne og resten af møllen er klar til maj næste år, så de kan dreje til den årlige mølledag i juni«.

»Møllekroppen mangler at få repareret den sydvestvendte side, som er mest udsat på grund af solen, en udgift på ca. 25.000 kr. som vi ved frivillig arbejdskraft selv kan udføre forarbejdet til«, tilføjer Peder Andersen. *(Kilde: Fyns Stifttidende 25.11.2003)*

Jul i nyrenoveret mølle

Traditionen tro holdt Lions Club Hjortshøj-Egå sin julestue i den gamle Egå Mølle to weekender midt i december.

For ikke at risikere det samme som de Lions-klubber, der har stået bag »Jul i Gammelby« i Den Gamle By i Århus for sidste gang, har Lions Club i Hjortshøj-Egå været nød til at købe møllen.

Det gamle møllelaug var ved at uddø, og der var en overhængende risiko for, at møllen ville ende på andre hænder.

En kreds af Lions medlemmer besluttede derfor at købe møllen, og dermed sikre arrangementet »Jul i Møllen«.

Det nye møllelaug er gået i gang med oprydning, renovering og nybygning. Der er bygget et handicapvenligt toilet i en ny tilbygning, nyt køkken til krostuen og møllen er blevet behandlet for borebiller, og der er blevet indlagt vand.

For første gang i mange år kan man nu se alle etager i den gamle mølle, og de gamle møllesten er stadig i møllen.

Møllevingerne har ikke drejet siden 1950, dog har møllen været i brug med motorkraft helt frem til 1961.

Det nye møllelaug vil stille møllen til rådighed for plejehjem og andre institutioner, der kan bruge stedet som udflugtsmål. Der er plads til ca. 50 personer.

De 2 weekender midt i december gælder det så »Jul i Møllen«, hvor Lions sælger forskellig hjemmelavet julepynt, juletræer, gløgg og æbleskiver m.m.

Overskuddet fra arrangementet går ubeskåret til humanitært hjælpearbejde.

Møllen ligger på Egå møllevej og entréen er gratis.

(Kilde: Århus Stiftstidende 6.12.2003)

Til ovenstående klip har vi fra Lars M. Rasmussen, Risskov modtaget følgende kommentar:

Som det fremgår af medfølgende »klip« fra Aarhus Stiftstidende, har Lions Club i Hjortshøj-Egå købt Egå mølle. Det drejer sig imidlertid kun om ti personer, som er medlem af Lions, og som nu står for ejerskabet, for derved at sikre Lions et tilholdssted for deres julearrangementer i fremtiden.

Foreløbig er der kun sket det, at man har gjort rent på alle lofter, og så håber man på at få malet møllen i det nye år.

At få møllen gjort køreklar, skal man ikke forvente, for overskuddet fra arrangementerne skal udelukkende gå til humanitært hjælpearbejde. Møllen får altså ikke førsteprioritet, når provenuet skal fordeles. Med al respekt for den indsats Lions i øvrigt yder, kan man som mølleven alligevel beklage, at det blev dem, der købte møllen.

For en del år siden forsøgte man at få møllen totalt renoveret med nye vinger m.m. Det lykkedes ikke. Desværre havde man hyret den forkerte »konsulent«, og den slags gavner ikke møllesagen, ellers kunne der inden for Aarhus kommunes grænser i dag have været en funktionsdygtig vindmølle. Hvis man ser bort fra den lokale interesse i en vindmølles bevarelse, er der trøst at hente i Grenå, hvor man vil opføre en ny mølle efter den nedbrændte Bavnehøj Mølle. Forhåbentlig lider den ikke samme skæbne som Egå Mølle.

Med venlig hilsen - Lars M. Rasmussen, Vejlby-Risskov.

Mølle-Byggeri i Grenå i gang

Første spadestik til opførelsen af den nye Bavnehøj Mølle, er taget.

En frostklar og solbeskinnet onsdag formiddag i Grenå, tog byens borgmester, Gert Schou først ordet og derpå spaden til det første spadestik for den kommende mølle, der efter planen skal stå færdig til Mortensdag den 10. november 2004, med et rejsegilde ind i mellem, forventelig den 2. maj.

Da det første spadestik blev taget efter den netop afholdte licitation over hovedentreprisen. Det vindende tilbud kom fra en lokal virksomhed, Murerfirmaet Rasmus Jacobsen A/S, Grenaa, som vandt opgaven i konkurrence med 4 andre lokale tilbudsgivere.

Hermed kan bygherren, Grenaa Kommune stille med fuldt hold og opstarte projektet med opførelsen af den »ny« Bavnehøj Mølle.

Byggeriet er også i fuld gang, idet møllebygger Jens Jørgensen er i fuld gang med at samle stumper ind fra hele landet, og samtidig skal der også laves en del nyt fra bunden af, det hele skal tilpasses denne specielle mølle, som skal bygges helt fra bunden af.

Der vil også i den nyopførte mølle blive skabt plads til udstillingsaktiviteter. Det betyder, at gulvet eksempelvis holdes i et plan, og at der ikke etableres magasiner til korn og mel i de kommende fjernvarmeopvarmede rum.

Men møllen kan male, og vil også komme til det.

Denne proces vil blive udført af dels en grubbekværn til afskalning, dels tre kornkværne med hver to sten, som skal specialstøbes hos virksomheden Engsko i Randers. *(Kilde: Århus Stiftstidende 11.12. 2003)*

Adventsstorm på møllen

Der blev ikke lavet statistik, men at dømme efter antallet af parkerede biler må Helnæs mølle kåres som det sted, der trak flest gæster udefra, da der for 6. gang på en meget blæsende søndag midt i december var »Advent på Helnæs«.

Helnæs mølle er fra 1843, og drives nu som friluftsgård og naturskole på andelsbasis af en flok lokale naturvejledere med hver sit speciale.

RINGSTED MUSEUM OG VINDMØLLE

Ringsted Museum er et statsanerkendt kulturhistorisk Museum for Ringsted Kommune og drives sammen med byens smukt restaurerede vindmølle fra 1814.

Museet byder på:

- ★ LANDSTADEN RINGSTED: Landskab - Mennesker - Erhverv gennem 150 år.
- ★ DET DANSKE GULD - en udstilling om korn og mølleri.
- ★ OMVISNING I MØLLEN ved møller Morten Sørensen.
- ★ SÆRLIGE ARRANGEMENTER OG UDSTILLINGER i skoleferier.
- ★ Åbningstid: Tirsdag-torsdag samt søndag kl. 11-16. Januar samt enkelte helligdage lukket.
- ★ Omvisning kan bestilles (min. 10 pers.)

Køgevej 41 · Tlf. 5762 6900
Møller Morten Sørensen: Tlf. 5761 8521 · Mobil 2022 5191

Og selv om møllen hverken har hjemmeside eller et nævneværdigt reklamebudget, er den som institution på sit felt blevet en etableret succes på få år.

Møllen benyttes til kortere eller længere ophold året rundt af bl.a. skoleklasser, børne og ungdomsgrupper, psykisk handicappede, spejdere, lystfiskere m.m. Og der tilbydes forskellige grader af primitiv overnatning lige fra telte og sovesale til værelser med adgang til bad.

Ejergruppen har alle fast job ved siden af, men bruger masser af tid og energi på Helnæs mølle.

Overskuddet går til renovering af møllen, fortæller Ole Larsen, men en ting vi nok aldrig får tjent nok penge til, er møllevinger. Møllen har stået uden vinger siden 1945, og nye vil koste omkring en million kroner, så vi må leve i håbet om en gave fra himlen eller en tildeling fra en stor kulturel fond, siger Ole Larsen.

Så er du til tæt kontakt med naturen og havet, så er et ophold på Helnæs Mølle lige sagen.

(Kilde: Fyns Stiftstidende 15.12. 2003)

Dødsfald

I anledning af Poul Erik Lyregårds død den 4. december 2003

Meddelelsen om direktør Poul Erik Lyregårds dødsfald har været rystende for alle de, som har fulgt hans stærke engagement i og indsats for det område af den danske kulturhistorie, som vedrørte møllernes historiske og samfundsmæssige rolle. Et engagement som har ført til etableringen af et forskningscenter for danske møller og deres historie på vandmøllen »Lille mølle« ved Refsvindinge.

Da den tidligere ejer af Lille mølle, fhv. leder af Nationalmuseets møllelaboratorium Anders Jespersen, som havde opbygget et omfattende arkiv baseret på sit livslange arbejde med møller både nationalt og internationalt, på grund af alder måtte trække sig tilbage og overlade det til andre, at videreføre det, han havde påbegyndt, var interessen bredt tilstede blandt museumsfolk og på universiteterne og også blandt de mange andre med interesse for møller. De praktiske muligheder for at realisere et projekt omkring møllen og det helt uvurderlige arkivmateriale viste sig dog snart uoverstigeligt problematiske. Da var det, at Poul Erik Lyregård stod frem og erklærede sig parat til personligt at tage hele opgaven på sine skuldre. En fuldstændig reorganisering af arkivet og det helt unikke bibliotek over møllelitteratur. En istandsættelse af møllen med nye møllehjul, nytækning af stråtagene, oprensning af mølledammen og en reorganisering af haveanlægget og møllens omgivelser i øvrigt. Derefter en opbygning af et forskningscenter med en landsdækkende, kompetent bestyrelse. Alt står i dag klart til dem, der vil forske i den fascinerende side af vores historie, som vedrører møllerne fra deres opkomst i den tidlige middelalder og frem til i dag, hvor blandt andet Poul Erik Lyregårds smukke mølle er et billede på en spændende og fantasiæggende nu afsluttet epoke.

Det var Poul Erik Lyregårds drøm at benytte tiden efter sin pensionering til at investere formue og energi i denne store bevaringsopgave. Det er en trøst i savnet her ved meddelelsen om hans død, at det lykkedes ham at nå så langt, - at han dog opnåede at se så meget færdiggjort. Poul Erik Lyregård var et tilbageholdende og beskedent menneske, som på alle måder søgte at inddrage andre interesserede i sit projekt.

Alle vi, som blev trukket ind i denne hans cirkel af opofrende engagement, føler trang til at yde et bidrag til, at denne drøm kan blive fastholdt som den realitet, det lykkedes ham at kalde til live.

Om Poul Erik Lyregårds store tekniske og administrative indsats i firmaet Oticon med udviklingen af høreapparater og med opbygningen af firmaet til den enestående position det har i dag, om det må andre berette. Det var i hans arbejde med sin livsaftens drøm, at jeg har mødt ham og føler trang til at takke ham på egne vegne, men også langt bredere: på vegne af alle dem, som vil få glæde af hans kulturhistoriske indsats.

Steffen Hahnemann

Fhv. møllermester Poul Koch afgik ved døden den 21. december 2003. Poul Koch, der var født den 24. oktober 1920, var ud af gammel møllerslægt fra Lolland. Han var i en lang årrække ansat på A/S Havnemøllen i Aalborg, men kom senere til Horsens Dampmølle.

Gennem sit 93-årige liv levede han med i udviklingen af mølleriet fra vindkraftens dage og til det helt moderne industrimølleri.

LA

Anders Jespersen er død, 83 år gammel. Anders Jespersen havde hele livet en brændende interesse for møller, hvilket i barndommen gav sig udtryk i, at han byggede vandmøller i familiens have i Odense.

Han blev senere initiativtager til Nationalmuseets Mølleudvalg, og fungerede som leder af museets møllelaboratorium frem til 1980. Han etablerede Danske Møllers Venner, hvis formål blev at arbejde for bevarelsen af de gamle møller.

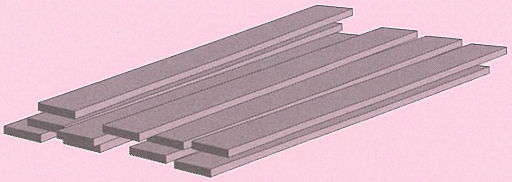
Anders Jespersen gjorde også en stor indsats i internationalt arbejde, ikke mindst gennem sit engagement i The International Molinological Society (TIMS), i hvis bestyrelse han sad en lang årrække.

Hans største fortjeneste er dog, at han – mere end nogen anden – var med til at gøre offentligheden opmærksom på, at en vigtig del af den danske kulturarv – nemlig møllerne – trængte stærkt til en hjælpende hånd.

De seneste år var Anders Jespersen syg og meget mærket af alderdom, og han var ude af stand til at følge med i udviklingen på mølleområdet. Anders Jespersen døde den 8. november og blev begravet den 11. november 2003.

Anders Jespersen gik livet igennem meget op i at festligholde Mortensdag - den dag, der traditionelt var møllernes særlige festdag. Mortensaften blev der holdt årsmøde med andespisning i selskabet Danske Møllers Venner, og genindvielse af de møller, han nåede at få restaureret, blev gerne berammet til Mortensdag. Nu ville skæbnen, at Mortensdag den 11. november også skulle blive hans begravelsesdag.

LA

GULVBRÆDDER
EFTER ØNSKE

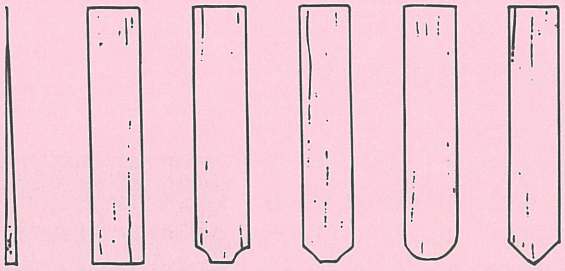
- Fyr, gran, lærk, bøg og eg m.m. bredder op til 250 mm eller måske lidt mere
- Altid 3.000 m³ snedkertræ på lager
- Vi har det alle andre har – og lidt til
- Eget maskinsnedkeri
- Specialopgaver efter ønske
- Spørg os næste gang

KROERS TØMMERHANDEL A/S
Lyøvej 7 • 5800 Nyborg • Tlf. 6531 1213

thorslunde aps TRÆ
Kundbyvej 20
4520 Svinninge
Tlf. 5926 4044
Fax 5926 4349

Tagspån

35 års erfaring
Eg – Lærk – Thuja – Standardspån
Spåner efter eget ønske

MØLLEN

Udgivet af „Dansk Møllerforening".

Protektor: HANS KONGELIGE HØJHED PRINS HENRIK

Dansk Møllerforening

Protektor: Hans Kongelige Højhed Prins Henrik.

Bestyrelse:

Ingeniør Ernst Linow (formand),
Elstrup Mølle, 6430 Nordborg, tlf. 7445 8989.
E-mail: linow@post7.tele.dk

Møller Jørgen Hansen (næstformand),
Krarupvej 21, 2610 Rødovre, tlf. 4494 6385.
E-mail: get2lilly@get2net.dk

Per Gliese (sekretær)
Næstvedvej 241 E, 4100 Ringsted, tlf. 5761 8722.
E-mail: gliese@c.dk

Møller Ejner Vendelboe Andersen,
Måre Byvej 15, 5853 Ørbæk, tlf. 6598 1720.

Møller Bent Jensen, Lemvigvej 60,
Nr. Tranders Mølle, 9220 Ålborg Øst, tlf. 9815 7037.

Søren Hansen,
Louisevej 5, Lumby, 5270 Odense, tlf. 6595 5847.
E-mail: shh.louisevej@hansen.mail.dk

Museumshåndværker Stig U. Agerbo (administrator)
Lucernevej 18, 3450 Allerød, tlf. 4816 1638.

Kasserer:

Hanne Agerbo, Lucernevej 18,
3450 Allerød, tlf. 4816 1638 (kl. 18-19).
Giro 903 3785.

Tidsskriftet »Møllen«

Redaktion og ekspedition:
SE nr.: 2699 0008

Lise Andersen (ansvarshavende red.)
Hadsund Egns Museum
Rosendalsallé 8, 9560 Hadsund
Tlf. 9857 4388 / 9857 2742, fax 9652 0515
E-mail: hem@mail.tele.dk

Per Gliese,
Næstvedvej 241 E, 4100 Ringsted
Tlf. 5761 8722 (bedst kl. 17-19)
E-mail: gliese@c.dk

Bladet udkommer medio januar, medio marts, medio maj, medio juli, medio september og medio november.

Annoncepriser pr. nummer ekskl. moms:
1/1 side: 700 kr. • 3/4 side: 550 kr.
1/2 side: 425 kr. • 1/4 side: 250 kr.

Dansk Møllerforening - »Møllen«

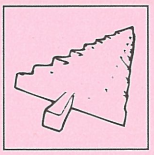
Abonnement og medlemskab:
Enhver mølleinteresseret optages som medlem.
Årskontingent 275 kr.
Henvendelse til »Dansk Møllerforening«,
co. Hadsund Egns Museum, Rosendalsallé 8,
9650 Hadsund, tlf. 9857 4388.

Tryk: Als Offset Oplag: 700

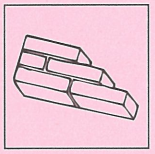
POSTBESØRGET BLAD
(8245 ARC)
Nr. 59403

Svampeangreb i træværk

... i murværk

BORACOL 20
Mod råd-, svampe-, og insektangreb i træværk samt til desinfektion af murværk i forbindelse med bekæmpelse af Ægte Hussvamp m.m.

lavTOX®

Rørskæret 9 - 7100 Vejle - Telefon 7582 5033

Her kommer i næste nr. en annonce om

Specialsavværket - Tlf. Mobil 2370 7228

Stærk i højden!

Erfaring tæller
- ikke mindst ved opstilling af

VINDMØLLER

samt ved reparations- og servicearbejder i stor højde

Vi har Danmarks største flåde af
mobilkraner og lifte
- også udstyr, der er tilpasset netop Deres opgave

Ring og få et tilbud

BMS

Rødovre: tlf. 44 94 90 48
Odense: tlf. 66 18 18 48
Kolding. tlf. 70 10 60 55
Esbjerg: tlf. 75 12 03 12
Århus: tlf. 70 20 60 55

Mød os på www.bms.dk